

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 14ης Ιουνίου 2012*

«Κοινοτικός τελωνειακός κώδικας — Άρθρο 236, παράγραφος 2 — Επιστροφή μη νομίμως οφειλομένων δασμών — Προθεσμία — Κανονισμός (ΕΚ) 2398/97 — Οριστικός δασμός αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές βαμβακερών πανικών κρεβατιού, καταγωγής Αιγύπτου, Ινδίας και Πακιστάν — Κανονισμός (ΕΚ) 1515/2001 — Επιστροφή δασμών αντιντάμπινγκ καταβληθέντων δυνάμει κανονισμού ο οποίος κηρύχθηκε μεταγενεστέρως άκυρος — Έννοια του όρου “ανωτέρα βία” — Ημερομηνία γενέσεως της υποχρέωσης για επιστροφή εισαγωγικών δασμών»

Στην υπόθεση C-533/10,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το tribunal d'instance de Roubaix (Γαλλία) με απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2010 η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Νοεμβρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Compagnie internationale pour la vente à distance (CIVAD) SA

κατά

Receveur des douanes de Roubaix,

Directeur régional des douanes et droits indirects de Lille,

Administration des douanes,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský, R. Silva de Lapuerta, Γ. Αρέστη (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: R. Šereš, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 6ης Οκτωβρίου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Compagnie internationale pour la vente à distance (CIVAD) SA, εκπροσωπούμενη από τις F. Citron και B. Servais, avocats,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues, B. Cabouat και J.-S. Pilczer καθώς και εκπροσωπούμενη από την C. Candat,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vlácił,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους L. Bouyon και H. van Vliet,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 236, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 302, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2700/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2000 (ΕΕ L 311, σ. 17, στο εξής: τελωνειακός κώδικας).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της *Compagnie internationale pour la vente à distance (CIVAD) SA* (στο εξής: CIVAD) και των *receveur des douanes de Roubaix, directeur régional des douanes et droits indirects de Lille* και *administration des douanes* με αντικείμενο αίτηση επιστροφής δασμών αντιντάμπινγκ τους οποίους είχε καταβάλει αχρεωστήτως για εισαγωγές βαμβακερών πανικών κρεβατιού, καταγωγής Πακιστάν.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 236 του τελωνειακού κώδικα ορίζει τα εξής:

«1. Η επιστροφή ή η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών πραγματοποιείται εφόσον αποδεικνύεται ότι κατά τη στιγμή της πληρωμής τους το ποσό τους δεν οφειλόταν νομίμως ή ότι το ποσό βεβαιώθηκε κατά παράβαση του άρθρου 220, παράγραφος 2.

Η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών πραγματοποιείται εφόσον αποδεικνύεται ότι κατά τη στιγμή της βεβαίωσής τους το ποσό τους δε οφειλόταν νομίμως ή ότι το ποσό βεβαιώθηκε κατά παράβαση του άρθρου 220, παράγραφος 2.

Δεν χορηγείται επιστροφή ή διαγραφή δασμών, όταν τα γεγονότα που οδήγησαν στην πληρωμή ή τη βεβαίωση ποσού το οποίο δεν οφειλόταν νομίμως προκύπτουν από δόλιο τέχνασμα του ενδιαφερομένου.

2. Η επιστροφή ή η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών παραχωρείται κατόπιν υποβολής αιτήσεως στο αρμόδιο τελωνείο πριν από την εκπνοή προθεσμίας τριών ετών από την ημερομηνία της γνωστοποίησης των εν λόγω δασμών στον οφειλέτη.

Η προθεσμία αυτή παρατείνεται αν ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι δεν κατέθεσε την αίτησή του μέσα στην προθεσμία αυτή λόγω τυχαίου γεγονότος ή ανωτέρας βίας.

Οι τελωνειακές αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή ή τη διαγραφή δασμών όταν οι ίδιες διαπιστώνουν, μέσα στην προθεσμία αυτή, την ύπαρξη μιας από τις καταστάσεις που περιγράφονται στην παράγραφο 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο.»

- 4 Κατά το άρθρο 243, παράγραφος 1, του τελωνειακού κώδικα, «[κ]άθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή κατά των αποφάσεων των τελωνειακών αρχών σχετικά με την εφαρμογή της τελωνειακής νομοθεσίας οι οποίες το αφορούν άμεσα και ατομικά».
- 5 Ο κανονισμός (ΕΚ) 2398/97 του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 1997 (ΕΕ L 332, σ. 1, και –διορθωτικό– ΕΕ 1998, L 107, σ. 16) θέσπισε οριστικό δασμό αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές βαμβακερών πανικών κρεβατιού καταγωγής Αιγύπτου, Ινδίας και Πακιστάν.
- 6 Ο κανονισμός (ΕΚ) 1515/2001 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2001, για τα μέτρα που μπορεί να λάβει η Κοινότητα μετά από έκθεση που εγκρίνει το Όργανο Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ σχετικά με μέτρα αντιντάμπινγκ και αντεπιδοτήσεων (ΕΕ L 201, σ. 10), ορίζει στο άρθρο 1, παράγραφος 1, αυτού τα εν λόγω μέτρα ως εξής:

«1. Όταν το DSB [Όργανο Επίλυσης Διαφορών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), στο εξής: ΟΕΔ] εγκρίνει έκθεση σχετικά με κοινοτικό μέτρο που έχει ληφθεί δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) 384/96 του Συμβουλίου [της 22ας Δεκεμβρίου 1995, για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΕ 1996, L 56, σ. 1)], του κανονισμού (ΕΚ) 2026/97 [του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 1997, για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο επιδοτήσεων εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΕ L 288, σ. 1)] ή του παρόντος κανονισμού (“αμφισβητούμενο μέτρο”), το Συμβούλιο μπορεί, αποφασίζοντας με απλή πλειοψηφία, επί προτάσεως που υποβάλλεται από την Επιτροπή, μετά από διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή που έχει συσταθεί δυνάμει του άρθρου 15 του κανονισμού (ΕΚ) 384/96 του Συμβουλίου ή του άρθρου 25 του κανονισμού (ΕΚ) 2026/97 (στο εξής: “συμβουλευτική επιτροπή”), να λαμβάνει ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα μέτρα, οποτεδήποτε το κρίνει σκόπιμο:

- α) κατάργηση ή τροποποίηση του αμφισβητούμενου μέτρου, ή
- β) θέσπιση άλλων ειδικών μέτρων που κρίνονται κατάλληλα για τις περιστάσεις.»

- 7 Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:

«Τα μέτρα που λαμβάνονται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό αρχίζουν να παράγουν αποτελέσματα από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος τους και δεν χρησιμεύουν ως βάση για την επιστροφή δασμών που έχουν εισπραχθεί πριν από την ημερομηνία αυτή, εκτός αν άλλως ορίζεται.»

- 8 Έχοντας υπόψη τις συστάσεις που διατύπωσε το ΟΕΔ στις εκθέσεις της 30ής Οκτωβρίου 2000 και της 1ης Μαρτίου 2001 σχετικά με τους δασμούς αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές καταγωγής Ινδίας (στο εξής: εκθέσεις του ΟΕΔ), το Συμβούλιο, στο άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΚ) 160/2002, της 28ης Ιανουαρίου 2002, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 2398/97 (ΕΕ L 26, σ. 1), προέβλεψε την περάτωση της διαδικασίας αντιντάμπινγκ όσον αφορά τις εισαγωγές βαμβακερών πανικών κρεβατιού, καταγωγής Πακιστάν.
- 9 Στο σημείο 1 του διατακτικού της αποφάσεώς του της 27ης Σεπτεμβρίου 2007, C-351/04, Ikea Wholesale (Συλλογή 2007, σ. I-7723), το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 1 του κανονισμού 2398/97 είναι άκυρο κατά το μέτρο που το Συμβούλιο εφάρμοσε, κατά τον καθορισμό του περιθωρίου ντάμπινγκ για το ερευνώμενο προϊόν, τη μέθοδο του «μηδενισμού» των αρνητικών περιθωρίων ντάμπινγκ για κάθε τύπο των οικείων προϊόντων. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο έκρινε επίσης, στο σημείο 2 του διατακτικού της ίδιας αποφάσεως, ότι εισαγωγέας, όπως ο προσφεύγων στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η συγκεκριμένη απόφαση, ο οποίος άσκησε ενώπιον εθνικού δικαστηρίου προσφυγή κατά αποφάσεων με τις οποίες του ζητείται η καταβολή δασμών αντιντάμπινγκ κατ’ εφαρμογή του εν λόγω κανονισμού, που κηρύχθηκε άκυρος με την ίδια απόφαση,

δύναται, κατ' αρχήν, να προβάλει την ακυρότητα αυτή στο πλαίσιο της κύριας δίκης, προκειμένου να επιτύχει την επιστροφή των δασμών αυτών σύμφωνα με το άρθρο 236, παράγραφος 1, του τελωνειακού κώδικα.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 10 Η CIVAD, με εταιρική έδρα στη Γαλλία και εταιρικό σκοπό την πώληση εμπορευμάτων δι' αλληλογραφίας, εμπορεύεται βαμβακερά πανικά κρεβατιού καταγωγής Πακιστάν.
- 11 Με έγγραφα της 26ης Ιουλίου και της 28ης Οκτωβρίου 2002, η CIVAD ζήτησε από την administration des douanes την επιστροφή καταβληθέντων δασμών αντιντάμπινγκ βάσει κατατεθειμένων διασαφήσεων για εισαγωγές, κατ' εφαρμογή του κανονισμού 2398/97, για τα αντίστοιχα διαστήματα μεταξύ 15 Δεκεμβρίου 1997 και 25 Ιανουαρίου 1999, 1 Φεβρουαρίου και 23 Ιουλίου 1999, καθώς και 29 Ιουλίου 1999 και 25 Ιανουαρίου 2002.
- 12 Με επιστολή της 17ης Μαρτίου 2008, η administration des douanes δέχθηκε την αίτηση της CIVAD σχετικά με τις διασαφήσεις για εισαγωγές οι οποίες κατατέθηκαν στο διάστημα μεταξύ 29 Ιουλίου 1999 και 25 Ιανουαρίου 2002. Αντιθέτως, απέρριψε την αίτηση αυτή σχετικά με τις διασαφήσεις για εισαγωγές οι οποίες κατατέθηκαν κατά τα δύο άλλα προαναφερθέντα διαστήματα, με το σκεπτικό ότι η αίτηση είχε υποβληθεί μετά την εκπνοή της τριετούς προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 236, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα.
- 13 Με επιστολή της 24ης Απριλίου 2008, η CIVAD ζήτησε από την administration des douanes να επανεξετάσει την απόφασή της υποστηρίζοντας ότι δεν μπορούσε να υποβάλει αιτήσεις επιστροφής προ της δημοσίευσής στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* του κανονισμού 160/2002 για την περάτωση της διαδικασίας αντιντάμπινγκ όσον αφορά τις εισαγωγές καταγωγής Πακιστάν. Με επιστολή της 14ης Αυγούστου 2008, η administration des douanes απέρριψε την αίτηση αυτή.
- 14 Με δικόγραφο της 2ας Ιουλίου 2009, η CIVAD, κατ' εφαρμογή του άρθρου 243 του τελωνειακού κώδικα, στράφηκε ενώπιον του tribunal d'instance de Roubaix κατά των receveur des douanes de Roubaix, directeur régional des douanes et droits indirects de Lille και administration des douanes.
- 15 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το tribunal d'instance de Roubaix, κρίνοντας ότι η επίλυση της ενώπιόν του αχθείσας διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 236, παράγραφος 2, του τελωνειακού κώδικα, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
 - «1) Συνιστά ο παράνομος χαρακτήρας κοινοτικού κανονισμού προς διαπίστωση του οποίου δεν χωρεί, ούτε εκ των πραγμάτων ούτε εκ του νόμου, ατομική προσφυγή ακυρώσεως εκ μέρους επιχειρήσεως περίπτωση ανωτέρας βίας για την επιχείρηση αυτή, επιτρέπεται την παράταση της προβλεπόμενης από το άρθρο 236, παράγραφος 2, του [τελωνειακού κώδικα] προθεσμίας;
 - 2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, επιβάλλουν οι διατάξεις του άρθρου 236, τελευταίο εδάφιο, του [τελωνειακού κώδικα] στις τελωνειακές αρχές να προβαίνουν αυτεπαγγέλτως σε επιστροφή των δασμών αντιντάμπινγκ σε περίπτωση διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα του κοινοτικού κανονισμού, κατόπιν αμφισβητήσεως της νομιμότητάς του από κράτος μέλος του ΠΟΕ:
 - α) από της πρώτης ανακοινώσεως της ενδιαφερόμενης χώρας, με την οποία αμφισβητείται η νομιμότητα του κανονισμού αντιντάμπινγκ·
 - β) από της εκθέσεως της ειδικής επιτροπής με την οποία διαπιστώνεται ο παράνομος χαρακτήρας του κανονισμού αντιντάμπινγκ·

- γ) από της εκθέσεως του δευτεροβάθμιου οργάνου του ΠΟΕ, η οποία οδήγησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να αναγνωρίσει τον παράνομο χαρακτήρα του κανονισμού αντιντάμπινγκ;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 16 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 236, παράγραφος 2, του τελωνειακού κώδικα έχει την έννοια ότι ο παράνομος χαρακτήρας κανονισμού συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας, δυνάμενη να παρατείνει την τριετή προθεσμία εντός της οποίας ένας εισαγωγέας μπορεί να ζητήσει την επιστροφή καταβληθέντων κατ' εφαρμογή του κανονισμού αυτού εισαγωγικών δασμών.
- 17 Υπενθυμίζεται προκαταρκτικώς ότι, δυνάμει του άρθρου 236, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα, προκειμένου να παραχωρηθεί η επιστροφή εισαγωγικών δασμών, η επιχείρηση οφείλει να υποβάλει αίτηση στο οικείο τελωνείο πριν από την εκπνοή προθεσμίας τριών ετών από την ημερομηνία της γνωστοποίησης των εν λόγω δασμών στον οφειλέτη.
- 18 Εν προκειμένω, όσον αφορά τους καταβληθέντες δασμούς στο διάστημα μεταξύ 1ης Φεβρουαρίου και 23ης Ιουλίου 1999, καθώς και μεταξύ 15ης Δεκεμβρίου 1997 και 25ης Ιανουαρίου 1999, δεν αμφισβητείται ότι η CIVAD υπέβαλε τις αντίστοιχες αιτήσεις επιστροφής μετά την εκπνοή της εν λόγω τριετούς προθεσμίας.
- 19 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι στο σημείο 1 του διατακτικού της προπαρατεθείσας αποφάσεώς του Ikea Wholesale, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 1 του κανονισμού 2398/97 είναι άκυρο κατά το μέτρο που το Συμβούλιο εφάρμοσε, κατά τον καθορισμό του περιθωρίου ντάμπινγκ για το ερευνώμενο προϊόν, τη μέθοδο του «μηδενισμού» των αρνητικών περιθωρίων ντάμπινγκ για κάθε τύπο των οικείων προϊόντων.
- 20 Στη σκέψη 67 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Ikea Wholesale, το Δικαστήριο εξέτασε επίσης τα αποτελέσματα που έχει η διαπίστωση της εν λόγω ακυρότητας και έκρινε ότι, σε τέτοια περίπτωση, οι δασμοί αντιντάμπινγκ που καταβλήθηκαν δυνάμει του κανονισμού 2398/97 δεν είναι νομίμως οφειλόμενοι κατά την έννοια του άρθρου 236, παράγραφος 1, του τελωνειακού κώδικα και πρέπει, κατ' αρχήν, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, να επιστρέφονται από τις εθνικές τελωνειακές αρχές, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις επιστροφής στις οποίες καταλέγεται και αυτή της παραγράφου 2 του εν λόγω άρθρου (βλ., επίσης, απόφαση της 18ης Μαρτίου 2010, C-419/08 P, Trubowest Handel και Makaron κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 2010, σ. I-2259, σκέψη 25).
- 21 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι, μετά τη διαπίστωση εκ μέρους του Δικαστηρίου της ακυρότητας κανονισμού αντιντάμπινγκ, οικονομικός φορέας δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να ζητήσει την επιστροφή δασμών αντιντάμπινγκ τους οποίους κατέβαλε βάσει του κανονισμού αυτού και ως προς τους οποίους η τριετής προθεσμία του άρθρου 236, παράγραφος 2, έχει εκπνεύσει. Πράγματι, το άρθρο 236, παράγραφος 2, του τελωνειακού κώδικα προβλέπει τριετή παραγραφή για την επιστροφή μη νομίμως οφειλόμενων εισαγωγικών δασμών.
- 22 Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης εθνικός διαδικαστικός κανόνας ο οποίος ορίζει εύλογη αποσβεστική προθεσμία εντός της οποίας οικονομικός φορέας οφείλει να αξιώσει την επιστροφή φόρου εισπραχθέντος κατά παράβαση του δικαίου της Ένωσης. Τέτοιου είδους αποσβεστική προθεσμία δεν είναι, πράγματι, ικανή να καταστήσει πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγούνται από την έννομη τάξη της Ένωσης. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι μια τριετής αποσβεστική προθεσμία φαίνεται

εύλογη (βλ. αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 1998, C-228/96, Aprile, Συλλογή 1998, σ. I-7141, σκέψη 19· της 24ης Μαρτίου 2009, C-445/06, Danske Slagterier, Συλλογή 2009, σ. I-2119, σκέψη 32, και της 15ης Απριλίου 2010, C-542/08, Barth, Συλλογή 2010, σ. I-3189, σκέψη 28).

- 23 Η νομολογία αυτή εφαρμόζεται και όταν, κατ' εξαίρεση, ο νομοθέτης της Ένωσης αποφασίζει, όπως στην περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης, να εναρμονίσει τους διαδικαστικούς κανόνες που διέπουν τις αιτήσεις επιστροφής αχρεωστήτως εισπραχθέντων φόρων. Πράγματι, μια εύλογη αποσβεστική προθεσμία, ανεξαρτήτως εάν επιβάλλεται από το εθνικό δίκαιο ή το δίκαιο της Ένωσης, είναι προς όφελος της ασφάλειας δικαίου η οποία προστατεύει ταυτοχρόνως τον ιδιώτη και την οικεία διοίκηση και δεν εμποδίζει τον ιδιώτη να ασκήσει τα δικαιώματά του που του απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Aprile, σκέψη 19· Danske Slagterier, σκέψη 32, καθώς και Barth, σκέψη 28).
- 24 Όσον αφορά το ζήτημα αν ο παράνομος χαρακτήρας του κανονισμού 2398/97 μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση ανωτέρας βίας, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, δυνάμει του άρθρου 236 του τελωνειακού κώδικα, η επιστροφή των καταβληθέντων εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών χορηγείται μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις και σε ειδικώς προβλεπόμενες περιπτώσεις. Μια τέτοια επιστροφή συνιστά, επομένως, εξαίρεση από το κανονικό σύστημα εισαγωγών και εξαγωγών και, κατά συνέπεια, οι προβλέπουσες αυτήν διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται στενά (αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2003, C-156/00, Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-2527, σκέψη 91, και της 17ης Φεβρουαρίου 2011, C-78/10, Berel κ.λπ., Συλλογή 2011, σ. I-717, σκέψη 62).
- 25 Συνεπώς, η έννοια της ανωτέρας βίας, κατά το άρθρο 236, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα, πρέπει να ερμηνευτεί στενά.
- 26 Συναφώς, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι η έννοια της ανωτέρας βίας δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο στα διάφορα πεδία εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, η σημασία της πρέπει να προσδιορίζεται ανάλογα με το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου προορίζεται να παραγάγει τα αποτελέσματά της (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, C-314/06, Société Pipeline Méditerranée et Rhône, Συλλογή 2007, σ. I-12273, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Στο πλαίσιο της τελωνειακής νομοθεσίας, η έννοια της ανωτέρας βίας πρέπει κατ' αρχήν να περιλαμβάνει περιστάσεις ξένες προς αυτόν που την επικαλείται, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, των οποίων οι συνέπειες δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρ' όλη την επιδειχθείσα επιμέλεια (απόφαση της 8ης Ιουλίου 2010, C-334/08, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2010, σ. I-6865, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 28 Από αυτό προκύπτει ότι, όπως έχει ήδη δεχθεί το Δικαστήριο, η έννοια της ανωτέρας βίας εμπεριέχει ένα αντικειμενικό στοιχείο, το οποίο σχετίζεται με ασυνήθεις και ξένες προς τον ενδιαφερόμενο περιστάσεις, και ένα υποκειμενικό στοιχείο, το οποίο συνδέεται με την υποχρέωση του ενδιαφερομένου να προφυλαχθεί από τις συνέπειες του ασυνήθους γεγονότος, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα χωρίς να υποβληθεί σε υπερβολικές θυσίες (προπαρατεθείσα απόφαση Société Pipeline Méditerranée et Rhône, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 29 Σε περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, δεν πληρούται κανένα από τα δύο αυτά στοιχεία.
- 30 Αφενός, όσον αφορά το αντικειμενικό στοιχείο, ο παράνομος χαρακτήρας ενός κανονισμού αντιντάμπινγκ, όπως του κανονισμού 2398/97, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ασυνήθης περίσταση. Αρκεί συναφώς η υπόμνηση ότι η Ένωση αποτελεί Ένωση δικαίου, στο πλαίσιο της οποίας οι πράξεις των θεσμικών οργάνων, των λοιπών οργάνων και των οργανισμών της υπόκεινται σε έλεγχο σχετικά με το

αν είναι σύμφωνες, ειδικότερα, με τις Συνθήκες ΕΕ και ΛΕΕ. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 56 των προτάσεών του, εκ της φύσεως του δικαίου της Ένωσης ορισμένοι κανόνες που το αποτελούν είναι δυνατό να κηρυχθούν άκυροι.

- 31 Όσον αφορά το υποκειμενικό στοιχείο, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης είχε τη δυνατότητα να υποβάλει αίτηση επιστροφής ήδη από της πρώτης καταβολής των δασμών αντιντάμπινγκ δυνάμει του κανονισμού 2398/97, προκειμένου ειδικότερα να αμφισβητήσει το κύρος του κανονισμού αυτού.
- 32 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι οι εν λόγω συνθήκες έχουν καθιερώσει πλήρες σύστημα ενδίκων μέσων και διαδικασιών, βάσει του οποίου ανατέθηκε στο Δικαστήριο ο έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων, των λοιπών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης (βλ. απόφαση της 29ης Ιουνίου 2010, C-550/09, E και F, Συλλογή 2010, σ. I-6213, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 33 Στο πλαίσιο αυτό, όταν ένας οικονομικός φορέας, ο οποίος φρονεί ότι θίγεται από την εφαρμογή κανονισμού αντιντάμπινγκ τον οποία θεωρεί παράνομο, υποβάλει δυνάμει του άρθρου 236, παράγραφος 2, του τελωνειακού κώδικα, αίτηση επιστροφής των καταβληθέντων δασμών, η δε αίτηση αυτή απορρίπτεται, μπορεί να άγει τη διαφορά αυτή ενώπιον του αρμόδιου εθνικού δικαστηρίου και να επικαλεστεί ενώπιόν του τον παράνομο χαρακτήρα του οικείου κανονισμού. Συνεπώς, το εν λόγω εθνικό δικαστήριο μπορεί, ή ίσως μάλιστα οφείλει, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ως προς το κύρος του επίμαχου κανονισμού (προπαρατεθείσα απόφαση *Trubowest Handel και Makaron κατά Συμβουλίου και Επιτροπής*, σκέψη 24).
- 34 Δεδομένου ότι η CIVAD μπορούσε να αμφισβητήσει το κύρος του κανονισμού 2398/97 προ της εκπνοής της τριετούς προθεσμίας του άρθρου 236, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα, υποβάλλοντας αίτηση επιστροφής δυνάμει του πρώτου εδαφίου της εν λόγω παραγράφου, η ακυρότητα του εν λόγω κανονισμού η οποία διαπιστώθηκε μεταγενεστέρως από το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφασή του *Ikea Wholesale* δεν μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση ανωτέρας βίας δυνάμενη να εμποδίσει την προσφεύγουσα της κύριας δίκης να υποβάλει αίτηση επιστροφής εντός της εν λόγω προθεσμίας.
- 35 Υπό τις περιστάσεις αυτές, επιβάλλεται να δοθεί στο πρώτο ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 236, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα έχει την έννοια ότι ο παράνομος χαρακτήρας κανονισμού δεν συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, δυνάμενη να παρατείνει την τριετή προθεσμία εντός της οποίας ένας εισαγωγέας μπορεί να ζητήσει την επιστροφή εισαγωγικών δασμών καταβληθέντων κατ' εφαρμογή του κανονισμού αυτού.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 36 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα έχει την έννοια ότι επιβάλλει στις εθνικές αρχές να προβαίνουν αυτεπαγγέλτως σε επιστροφή εισαγωγικών δασμών οι οποίοι εισπράχθηκαν κατ' εφαρμογή κανονισμού που μεταγενεστέρως το ΟΕΔ έκρινε ασύμβατο προς τη συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VI της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1994 (ΕΕ 1994, L 336, σ. 103, στο εξής: συμφωνία αντιντάμπινγκ) η οποία περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 Α της συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), η οποία υπογράφηκε στο Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994 και εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που προήλθαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ L 336, σ. 1).

- 37 Υπενθυμίζεται κατ' αρχάς ότι, κατά το άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα, οι τελωνειακές αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή ή τη διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών όταν οι ίδιες διαπιστώνουν, μέσα στην προθεσμία των τριών ετών από την ημερομηνία της γνωστοποίησης των εν λόγω δασμών στον οφειλέτη, ότι το ποσό τους δεν οφειλόταν νομίμως κατά την έννοια της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου.
- 38 Η διαπίστωση εκ μέρους του ΟΕΔ ότι ένας κανονισμός αντιντάμπινγκ δεν συμμορφώνεται προς τη συμφωνία αντιντάμπινγκ δεν μπορεί να αποτελέσει περίπτωση ικανή να δικαιολογήσει την επιστροφή εισαγωγικών δασμών σύμφωνα με το άρθρο 236, παράγραφοι 1 και 2, του τελωνειακού κώδικα.
- 39 Πράγματι, ως προς τις πράξεις των θεσμικών οργάνων, των λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης ισχύει τεκμήριο νομιμότητας, το οποίο σημαίνει ότι οι πράξεις αυτές παράγουν έννομα αποτελέσματα, εφόσον δεν έχουν ανακληθεί, ακυρωθεί κατόπιν προσφυγής ακυρώσεως ή κριθεί άκυρες κατόπιν προδικαστικής παραπομπής ή κατόπιν ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας (αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 2004, C-475/01, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2004, σ. I-8923, σκέψη 18, και της 12ης Φεβρουαρίου 2008, C-199/06, CELF και ministre de la Culture et de la Communication, Συλλογή 2008, σ. I-469, σκέψη 60).
- 40 Δεδομένου ότι το Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο για τη διαπίστωση της ακυρότητας πράξεως της Ένωσης, όπως ενός κανονισμού αντιντάμπινγκ, αρμοδιότητα η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης ώστε να υπάρχει ασφάλεια δικαίου (βλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2010, C-188/10 και C-189/10, Melki και Abdeli, Συλλογή 2010, σ. I-5667, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), το γεγονός ότι το ΟΕΔ διαπίστωσε ότι ένας κανονισμός αντιντάμπινγκ δεν συμμορφώνεται προς τη συμφωνία αντιντάμπινγκ δεν μπορεί να άρει το τεκμήριο νομιμότητας ενός τέτοιου κανονισμού.
- 41 Συνεπώς, εφόσον δεν διαπιστώσουν τα αρμόδια θεσμικά όργανα της Ένωσης ακυρότητα, τροποποίηση ή κατάργηση, ο κανονισμός 2398/97 συνεχίζει, ακόμη και μετά από τέτοια διαπίστωση εκ μέρους του ΟΕΔ, να παραμένει δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και να ισχύει άμεσα σε όλα τα κράτη μέλη.
- 42 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά τα άρθρα 1 και 3 του κανονισμού 1515/2001, όταν το ΟΕΔ εγκρίνει έκθεση σχετικά με μέτρο της Ένωσης περί αντιντάμπινγκ ή αντεπιδοτήσεων, το Συμβούλιο μπορεί, κατά περίπτωση, είτε να καταργήσει ή τροποποιήσει το μέτρο αυτό είτε να θεσπίσει οποιοδήποτε άλλο ειδικό μέτρο το οποίο κρίνει κατάλληλο, και ότι, εκτός αν άλλως ορίζεται, τα μέτρα που ενδεχομένως λαμβάνει κατά τον τρόπο αυτό το Συμβούλιο αρχίζουν να παράγουν αποτελέσματα από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος τους και δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για την επιστροφή δασμών που έχουν εισπραχθεί πριν από την ημερομηνία αυτή.
- 43 Συνεπώς, έως την 27η Σεπτεμβρίου 2007, ημερομηνία δημοσίευσής της προπαρατεθείσας αποφάσεως Ikea Wholesale, δεδομένου ότι ο κανονισμός 2398/97 δεν είχε κηρυχθεί άκυρος από το Δικαστήριο ούτε είχε καταργηθεί ή τροποποιηθεί με τον κανονισμό 160/2002 και τούτο ανεξαρτήτως των διαπιστώσεων του ΟΕΔ ως προς τη συμμόρφωση του κανονισμού 2398/97 προς τη συμφωνία αντιντάμπινγκ, ο κανονισμός αυτός απέλαυε του τεκμηρίου της νομιμότητας, με αποτέλεσμα οι εθνικές τελωνειακές αρχές να μην μπορούσαν να θεωρήσουν προ της ημερομηνίας αυτής ότι οι επιβληθέντες βάσει των διατάξεων αυτού δασμοί δεν ήταν νομίμως οφειλόμενοι κατά την έννοια του άρθρου 236, παράγραφος 1, του τελωνειακού κώδικα. Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν ήταν σε θέση, προ της εν λόγω ημερομηνίας, ούτε να προβούν αυτεπαγγέλτως, βάσει του άρθρου 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα, σε επιστροφή των καταβληθέντων δυνάμει του κανονισμού 2398/97 δασμών.

- 44 Υπό τις περιστάσεις αυτές, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του τελωνειακού κώδικα έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει στις εθνικές τελωνειακές αρχές να προβούν αυτεπαγγέλτως σε επιστροφή δασμών αντιντάμπινγκ, εισπραχθέντων κατ' εφαρμογή κανονισμού της Ένωσης, στηριζόμενες στη διαπίστωση εκ μέρους του ΟΕΔ της μη συμμορφώσεως του εν λόγω κανονισμού προς τη συμφωνία αντιντάμπινγκ.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 45 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 236, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2700/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2000, έχει την έννοια ότι ο παράνομος χαρακτήρας ενός κανονισμού δεν συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, δυνάμενη να παρατείνει την τριετή προθεσμία εντός της οποίας ένας εισαγωγέας μπορεί να ζητήσει την επιστροφή εισαγωγικών δασμών καταβληθέντων κατ' εφαρμογή του κανονισμού αυτού.
- 2) Το άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2700/2000, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει στις εθνικές τελωνειακές αρχές να προβούν σε αυτεπάγγελτη επιστροφή δασμών αντιντάμπινγκ, εισπραχθέντων κατ' εφαρμογή κανονισμού της Ένωσης, στηριζόμενες στη διαπίστωση εκ μέρους του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών της μη συμμορφώσεως του εν λόγω κανονισμού προς τη συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VI της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1994, που περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 Α της συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), η οποία υπογράφηκε στο Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994 και εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που προήλθαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της.

(υπογραφές)